

**GEORGE ORWELL'E AİT 1984 ROMANININ YENİDEN ÇEVİRİLERİ:
PIERRE BOURDIEU'NÜN SERMAYE KAVRAMI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME**

Selvin KAYAHAN*

Öz

Bu çalışma, George Orwell'in 1984 adlı romanının Türkçeye yapılan yeniden çevirilerini Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün sermaye kavramı çerçevesinde incelemektedir. Orwell'in 1949 yılında yayınlanan, en az 65 farklı dile çevirisi yapılarak milyonlarca kişi tarafından okunmuş olan bu başyapıtı, 1958'de ilk kez Türkçeye çevrilmiş ve 2020 yılında telif süresinin sona ermesinin ardından birçok yayınevi tarafından yeniden çevrilmiştir. Çalışmada, 1984'ün yeniden çevirilerinin, yayınevlerine ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel sermaye kazandırmadaki rolü değerlendirilmiştir. Pierre Bourdieu'nün alan, habitus ve sermaye kavramları bu incelemenin teorik temelini oluşturmaktadır. Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımı, bir eserin çevirilerinin ekonomik, kültürel ve simgesel sermaye bağlamında nasıl etkiler yarattığını analiz etmek için bir çerçeve sunar. Ekonomik sermaye, yayınevlerinin kâr elde etme amaçlarını; kültürel sermaye, çevirmenlerin ve yazarların bilgi ve uzmanlıklarını; sosyal sermaye, yayınevlerinin oluşturduğu ağları; simgesel sermaye ise prestij ve tanınırlık gibi soyut değerleri ifade etmektedir. Çeviri sürecinin, yayınevleri, çevirmenler ve okurlar arasındaki güç dinamiklerini yansıttığı tartışılmıştır. Araştırma, yeniden çevirilerin sadece dilsel ya da kültürel bir gereklilikten değil, ticari ve simgesel nedenlerle de yapıldığını varsaymaktadır. Yayınevleri, 1984 gibi klasik eserlerin yeniden çevirilerini, pazardaki talepleri karşılamak, prestij kazanmak ve kültürel sermayelerini artırmak amacıyla tercih etmektedir. Orwell'in 1984 eserinin yeniden çevirileri, sadece edebi bir faaliyet değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik güç ilişkilerini yansıtan bir olgudur. Bu bağlamda çalışma, çeviri sosyolojisi alanına katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: *Yeniden çeviri, Bourdieu, sermaye türleri, George Orwell 1984, yayınevleri*

İnceleme Makalesi

Geliş Tarihi (Date Received): 26.07.2024

Kabul Tarihi (Date Accepted): 12.12.2024

DOI: 10.58306/wollt.1522681

* Öğr. Gör. Dr., Milli Savunma Üniversitesi (Ankara, Türkiye), e-posta: selvinkayahan@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-2557-7573.

AN ANALYSIS OF THE RETRANSLATIONS OF GEORGE ORWELL'S 1984: A PERSPECTIVE BASED ON PIERRE BOURDIEU'S CONCEPT OF CAPITAL

Abstract

This study examines the retranslations of George Orwell's 1984 into Turkish within the framework of French sociologist Pierre Bourdieu's concept of capital. Orwell's masterpiece, first published in 1949, has been translated into at least 65 languages and read by millions of people. It was initially translated into Turkish in 1958 and has been retranslated by multiple publishing houses since 2020, following the expiration of its copyright. The study evaluates the role of these retranslations in providing publishing houses with economic, cultural, social, and symbolic capital. The theoretical foundation of this analysis is based on Bourdieu's concepts of field, habitus, and capital. Bourdieu's sociological approach offers a framework to analyze how a work's translations create effects in the contexts of economic, cultural, and symbolic capital. Economic capital refers to the profit-oriented goals of publishing houses; cultural capital encompasses the expertise and knowledge of translators and authors; social capital reflects the networks established by publishing houses; and symbolic capital represents abstract values such as prestige and recognition. The study discusses how the translation process reflects the power dynamics among publishers, translators, and readers. The findings of the research reveal that retranslations are motivated not only by linguistic or cultural necessities but also by commercial and symbolic reasons. Publishing houses choose to retranslate classics like 1984 to meet market demands, gain prestige, and enhance their cultural capital. The retranslations of Orwell's 1984 are not merely literary activities but also phenomena that reflect societal, cultural, and economic power relations. In this context, the study contributes to the field of translation sociology.

Keywords: *Retranslation, Bourdieu, types of capital, George Orwell 1984, publishing houses*

1. Giriş

George Orwell'in 1949'da yazdığı ve dünya çapında üne kavuşan, bugüne değin en az 65 farklı dile çevirisi yapılan ve milyonlarca kişi tarafından okunmuş olan *1984* adlı eseri, ilk kez 1958'de Türkçeye çevrilmiştir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında koruma süresi eser sahibinin yaşadığı sürece ve ölümünden sonra 70 yıl boyunca geçerlidir. Koruma süresi sona erdiğinde,

eser sahibine tanınan mali haklar da sona erer. Bu nedenle, koruma süresi dolmuş eserler, eser sahibinden izin alınmaksızın kullanılabilir. Bir eserin çevirisinin yapılması, o eserin işlenmesi anlamına gelir ve bu işleme eserlerin sahibi, asıl eser sahibinin hakkı saklı kalmak kaydıyla, eseri işleyendir. Dolayısıyla, bir eseri çeviren kişi de o eserin sahibi olarak kabul edilir ve eserin yayınlanabilmesi için çevirmenden de izin almak gereklidir. George Orwell 1950 yılında vefat etmiştir, ölümünün ardından 70 yıl geçmesinin ardından 2020 yılında birçok yayınevi tarafından farklı çevirmenlere yeniden çevirtilerek basılmaya başlanmıştır.

Antoine Berman (1990) tarafından alana tanıtılan “yeniden çeviri” terimi, aynı hedef dile bu metni ilk kez tanıtan ilk çeviriden sonra, bir metnin veya metnin bir kısmının yapılan sonraki çevirileri anlamına gelir (Susam-Sarajeva, 2003: 2), en basit tanımıyla “belirli bir kaynak metnin aynı hedef dilde birden fazla çevirisinin bulunduğu durumlar”dır (Chesterman, 2017: 131). Yeniden çeviriler için telif hakkı kısıtlamasına uyulmasına örnek olarak Adnan Benk tarafından *Gönülçelen* başlığı ile çevrilen *The Catcher in the Rye* verilebilir. Bu roman daha sonra Coşkun Yerli çevirisiyle *Çavdar Tarlasında Çocuklar* başlığı altında yayınlandı. Aynı yazarın çok satan aynı romanının başka bir yayınevi tarafından başka bir çevirmenle yeniden çevirisi yapılarak piyasaya sürülmesi, ilk eserin yayınlanmasının üzerinden geçen süre içerisinde çeviri ve telif haklarının ilk yayınevi tarafından yenilenmemesi ile başka bir yayınevinin telif haklarını satın alması ile gerçekleşmiştir. Yazarın henüz 2010 yılında ölmesi nedeniyle telif hakları düşmemiş olduğundan farklı çevirmenler ve farklı yayınevleri bu kitabı yayınlamamaktadır. Ayrıca, telif hakları yayınevleri tarafından yenilenmediği zaman çevirmenler de kendi çevirilerini yenileyerek ya da olduğu gibi koruyarak bir başka yayıneviyle anlaşabilirler. Mario Puzo'nun *Aile* adlı romanı çevirmeni tarafından önce 2005 yılında daha sonra da ilk yayını yapan yayınevinin piyasadan çekilmesi üzerine aynı çevirmenin yeniden çevirisiyle 2020 yılında farklı bir yayınevi tarafından basılmıştır. Aradan geçen 15 yılda değişen alanlar içerisinde çevirmenin farklılaşan habitusunun dile yansımaları kendi yaptığı yeniden çeviri de izler taşımaktadır. Örneğin, yeniden çeviride “bayan” yerine “kadın” sözcüğünün kullanımına dikkat edilmiştir. Puzo, 1999 yılında hayatını kaybettiği için telif hakları devam etmekte ve bu eserin yeniden çevirileri farklı bir çevirmen tarafından henüz yapılamamaktadır. Telif haklarını kaybeden bir diğer eser de 1947 yılında Otto Frank tarafından kitap haline getirilen *Anne Frank: The Diary of a Young Girl'dür*. Eser orijinaline sadık kalınarak toplamda 11 farklı çevirmen tarafından Türkçeye çevrilmiş ve 9 farklı yayınevi tarafından basılmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasını oluşturan kuramsal çerçevede, Pierre Bourdieu'nün geliştirdiği çözümleme yönteminin temelinde yer alan, habitus ve sermaye gibi kavramlar üzerinde durulmaktadır. Pierre Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımı, eserin çevirilerinin ekonomik, kültürel ve simgesel sermaye bağlamında nasıl bir etki yarattığını incelemek için bir çerçeve sunuyor. Ardından bu kavramlar ışığında George Orwell'e ait *1984* adlı eserin yeniden çevirilerinin yayınevlerine kazandırdığı sermaye türleri tartışılacaktır.

George Orwell'in *1984* romanının totalitarizm, gözetim ve kişisel özgürlük konularında küresel etkisi olmuştur. Kitabın çevirileri kitabın uluslararası okur kitlesine ulaşmasını ve önemini sürdürmesini sağlayan bir kültürel arabuluculuk aracı olarak hizmet etmiştir. Susan Bassnett ve André Lefevere, çeviri çalışmaları alanında farklı disiplinlerle bağlantılar kurmuştur. 1990'da çeviride bir "kültürel dönüş" yapılmasının, çalışmalara kültürel çalışmaların da dahil edilmesi gerektiğini öne sürdüler. "Kültürel dönemeç" adı verilen paradigma üzerine Bachmann-Medick'e göre bir kültürün kendi bağlamında değil de küreselleşen dünya ile ilgili kavramların çevirisi ve aktarımı özellikle önemli hale gelmiştir. "Kültürel çeviri süreçlerinin; kültürlerin birbirleri ile temasında ve tabii ki dinler arası ilişkilerde, çatışmalarda, göçmen topluluklarına yönelik yapılan uyum stratejilerinde, bilimsel disiplinlerle bilim kültürleri arasındaki eklem noktalarını sağlamlama gibi yüklenmiş görevleri bulunmaktadır" (Bachmann-Medick, Doris, 2017: 17).

Roman ilk olarak V. Turhan ve S. Tonguç tarafından 1958 yılında çevrilmiş ve Işık Kitapları Yayınevi tarafından piyasaya sürülmüştür. Kelebek Yayınları 1974 yılında Behzat Tanç'ın ve 1983 yılında Armağan İlkin'in çevirisi ile kitabı yeniden yayınlamıştır. Daha sonra Can Yayınları 1984 yılında Nuran Akgören'in çevirisini yayınlamıştır. 1985 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Haldun Derin'in ve 2003 yılında İlya Yayınları, Ege Acar'ın çevirilerini yayınladı. Ardından 2010 yılında Can Yayınları Celal Üster'in yeniden çevirisinin basımlarını 2020 yılına kadar yenilemiştir ve 2020 yılından sonra 2 kere daha Celal Üster çevirisi yayınlanmıştır. 2020 yılını takiben 158 denetim pulu kaydı bulunan erek eser yayınevleri tarafından 86 farklı çevirmene yeniden çevrilmiştir. Bunlar arasında 1 çizgi roman, 3 grafik roman, 3 ciltli, 2 bez ciltli, 4 karton kapak, 2 cep boy, 1 midi boy, 1 mini kitap olarak özel basımları da yer almaktadır.

Bu çalışmada kaynak dilden erek dile çevirisi yapılan bir eserin birden fazla çevirmene çevirtilerek yeniden yayınlanmasının nedenleri Bourdieu'nün sermaye kavramı üzerinden incelenmiştir. Bu araştırma çerçevesinde yeniden çeviriye ilişkin kavramlar Pierre Bourdieu'nün sermaye kavramı odağında çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. George Orwell'e ait orijinal ismi *1984* olan eserin Türkiye'de yayınlanmış olan çevirileri çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışma Türkiye'de İngilizceden Türkçeye yapılmış çeviriler ile sınırlıdır. Araştırmada veri olarak kullanılan eserin kültürel, siyasi veya toplumsal öneminin son 70 yılda korunmuş olmasından ötürü ilerleyen yıllarda da kaybolmayacağı varsayılmıştır. Ayrıca, bu çalışmada çok sayıda yeniden çevirisi yapılmış *1984* eseri üzerinden araştırma yapılmış olsa da farklı bir eserin aynı araştırmada veri olarak kullanılmasının çalışmanın sonucunu değiştirmeyeceği varsayılmıştır. Seçilen eserin ve örnek olarak verilen diğer eserlerin yayınlanmış tüm çevirileri araştırmanın yazıya aktarıldığı tarih olan Ağustos 2024'te listelenmiştir. Bu tarihten itibaren yayınlanacak olan yeniden çevirilerle mevcut sayının artmasının araştırmanın önemini veya sonucunu değiştirmeyeceği varsayılmıştır.

2. Pierre Bourdieu ve Sermaye Kavramı

Fransız sosyolog Pierre Bourdieu 1930-2002 yıllarında yaşamış ve sosyoloji alanında çalışmalarıyla tanınmıştır. 1990'lardan itibaren Bourdieu'nün sosyolojik çözümlenmeleri çeviribilimcilerin dikkatini çekmeye başlamıştır. Bourdieu'nün sosyolojik modeli, çeviri üzerine yapılan kültürel çalışmaların temel prensipleriyle uyumludur: 'disiplinler arası' yaklaşımlar ve mikro düzeydeki dil yapılarından ziyade makro düzeydeki kültürel kategorilere odaklanma. (Hanna, 2016: 3-4)

Bourdieu'nün çalışmaları, çeviri çalışmaları alanında çevirmenlerin rollerine daha fazla odaklanma çabalarına önemli katkılar sağlamıştır. Metin ve söylem pratiklerinin üretimi ve yeniden üretiminde aktif olarak yer alan bu sosyal ve kültürel ajanların rollerini eleştirel bir şekilde analiz etmeye yardımcı olmuştur. Özellikle, Bourdieu'nün habitus, alan, sermaye kavramları, çeviri ve tercüme araştırmalarında bireylerin başlatıcı faaliyetleri ile onları kısıtlayan veya mümkün kılan yapılar arasındaki etkileşimi teorileştirme konusunda değerli ve benzersiz bir katkı sunmuştur. Sadece çeviri veya tercüme faaliyetinde yer alan ajanların ve kurumların rollerine olan ilgiyi artırmakla kalmamış, aynı zamanda akademik disiplinler ve bölümler içinde çeviri ve tercüme çalışmalarının yerinin ve tanınmasının üzerinde durulmasını da teşvik etmiştir (Inghilleri, 2005: 126).

Pierre Bourdieu'nün çeviri sosyolojisinin temelinde alan, sermaye ve habitus kavramları yer alır. Alan denildiğinde sosyal hayatı, toplumu düşünürüz. Bu alan çeşitli sermayelere ve habituslara sahip kişilerin dâhil olabilmesi nedeniyle değişkendir. Alanda güç sahiplerinin olması ve güç sahibi olmayanların da güç sahibi olmak istemesi alanın içerisinde sürekli bir mücadele olmasına neden olur (Arı, 2004: 92-5).

Lefevre'e göre, edebiyat sistemini, çoğunlukla, dışardan yöneten kontrol faktörlerinden biri patronajdır (hamilik) ve bu edebiyatın yazımı, okunması ve yeniden yazımına yardım eden veya bunları engelleyen güçler, kişiler, kurumlardır. Patronaj kişiler, kişi grupları, bir sosyal sınıf, kraliyet mahkemesi, yayınevleri ve son olarak, fakat bir o kadar önemli olan medya tarafından uygulanmaktadır. Hamiler, edebiyat sistemini nadiren doğrudan etkilemeye çalışırlar. Genellikle edebiyatın yazımı veya dağılımını düzenlemek için kurulmuş olan kurumlar aracılığıyla yönetirler: Akademiler, sansür büroları, eleştiri dergileri, eğitim kurumları (Lefevre, 1985: 197-8).

Bourdieu'nün habitusu doğduğumuz andan itibaren ailede başlar, çevremiz ile ilişkilerimizin etkileşimiyle sürer ve duygularımız, düşüncelerimiz, eylemlerimiz ve tarzımız ile kendini gösterir. Habitusun belirleyicilerinden biri de alandır. "Sanat eserlerini doğrudan eser sahiplerinin veya müşterilerinin toplumsal uzamdaki konumlarıyla (toplumsal sınıflarıyla) bağlantılandıran (sadece ve sadece "naif" sanatçılar için göz yumulabilecek bir indirgeme) ve üretim alanındaki konumlarını göz ardı eden sanat veya edebiyat sosyolojisi, eserin alana ve alanın tarihine borçlu olduğu şeyi, yani tam olarak, onu gerçek bir sanat eseri, bilim veya felsefe yapan şeyi tamamen es geçmiş olur" (Bourdieu,

2016: 142). Bu nedenle habitus değişkendir ve ekonomik, toplumsal, sosyal şartlardan etkilenir. Bourdieu için sermaye kişinin alana katılımını ve rekabet etmesini mümkün kılan mevcut kaynaktır. Dört türü vardır: ekonomik, kültürel, sosyal ve simgesel. Sermaye türleri, bunların miktarları ve etkileri kişinin habitusunu etkiler (Bourdieu, 1986: 15-16).

Ekonomik sermaye yazarların, yapıtların, çevirmenlerin, yayınevlerin sahip olduğu maddi değerlerdir. Kültürel sermaye ise sahip oldukları birikim, manevi değerler, bilgi, donanım gibi değerlerdir. Sosyal sermaye yaşanan toplumda sahip olunan, ihtiyaç duyulduğunda yardım istenebilen başka kişilerden oluşan ağdır. Simgesel sermaye ise ekonomik, kültürel ve sosyal sermayenin bir türüdür (Arı, 2004: 95). “Simgesel sermaye, sosyal ajanlar tarafından bilinmesini, tanınmasını ve değer verilmesini sağlayan algı kategorileri ile donatıldığında, her türlü sermayenin (fiziksel, ekonomik, kültürel veya sosyal) mülkiyetidir” (Bourdieu, 1986: 47). Hangi çevirinin, hangi çevirmen tarafından yapılacağı öncelikle yayınevleri tarafından belirlenir. Çevirinin gerçekleşmesi sürecindeki tüm aşamalar sosyal, ekonomik, siyasi alanlara bağlıdır ve ilgili sermaye biçimi tarafından belirlenir (Wolf, 1999: 149). Çeviri sürecinde yazarlar, yayınevleri, yayımcılar ve dağıtıcılar, editörler ve çevirmenler aynı güce sahip değillerdir. Hiyerarşik bir düzen içindedirler. En büyük güç ise yayınevlerindedir, çevirileri belirleyen ve sağlayanlardır.

Bir çevirmenin habitusu, genellikle ya resmi eğitimle ya da deneyimle veya her ikisiyle kazanılmış somut çeviri uygulamalarını kapsar. Çevirmenler, genellikle belirli bir alanda uzmanlaştıklarından, kendi alt dallarında işleri en iyi şekilde yapmanın yollarını bilirler ya da öğrenmek zorunda kalırlar. Böylelikle, Bourdieu'nün sermaye türleri olarak adlandırdığı şeyleri biriktirebilirler (ya da bazen kaybedebilirler). Bu sermaye türleri, sadece ekonomik sermaye (maddi kazanç) ile sınırlı kalmaz; aynı zamanda saygınlık, tanınma gibi sembolik sermaye ve bilgi, uzmanlık gibi kültürel sermayeyi de içerir (Flynn ve Gambier, 2011: 91). Çevirmen kültürel sermayesini eğitimi ve tecrübesiyle edindikten sonra ekonomik sermaye için bir yayınevinin gücü altına girmek zorundadır. Simgesel sermaye ise gücü sürdürmek için önemlidir. Ünlü bir yazarın kitabını çevirmek bir çevirmene bilinmeyen bir kitabı çevirmekten çok daha fazla simgesel sermaye kazandırmaktadır. Bourdieu'ya göre, simgesel sermaye, sembolik değere sahip olan ve toplum içinde saygınlık, itibar, onur gibi unsurları ifade eden bir tür sermayedir. Simgesel sermaye, kişinin sosyal statüsünü ve yerini belirlemede önemli bir rol oynar (Bourdieu, 1986: 18). Tüm sermaye türleri simgesel sermayeye dönüştürülebilir. En güçlü sermaye türü olduğundan ötürü mümkün olduğu kadar çok sermaye türünü simgesel sermayeye dönüştürmek eyleyenlerin çıkarıdır (Prunc, 2008: 181).

Ekonomik güçleri simgesel sermayeye dayandığından ötürü yayınevlerinin simgesel sermayelerini güçlendirmeden ekonomik olarak güçlenmeleri mümkün değildir. Yayınevleri çevrilecek kitapların seçiminde toplumsal, siyasi ve maddi çıkarları da göz önüne alır. Bir eserin kaynak kültürde gösterdiği başarı kadar erek kültürde gösterdiği başarı da seçim sürecinin önemli bir belirleyicisidir.

Erek kültürde hâlihazırda çevrilmiş ve başarı sağlamış eserler ise yayınevlerinin her zaman radarındadır ve bazen bu eserin yeni bir çevirmene çevirilmesi yoluyla kendilerine ekonomik ve simgesel kazanç sağlarlar.

3. 1984'ün Yeniden Çevirilerinin Bourdieu Açısından Değerlendirilmesi

Bazı kitaplar, edebi veya entelektüel değerlerinden veya prestijli yazar veya fikirlerle ilişkilendirildiklerinden önemli simgesel değer taşırlar. Yayıncılar, alandaki kendi itibarlarını ve kültürel sermayelerini geliştirmek için bu tür kitapları yayınlama hakları için rekabet edebilirler. George Orwell'in 1984 romanı, sadece edebi bir eser olmaktan öte, toplumsal, siyasal ve felsefi tartışmalara zemin hazırlayan önemli bir kültürel metindir. Roman, düşünce ve ifade özgürlüğünün önemini vurgular ve bu değerlerin korunmasının ne kadar zor olduğunu gösterir. Orwell, teknolojinin kötüye kullanılması ve gözetim toplumlarının ortaya çıkabileceği konusunda önemli uyarılarda bulunur. Geçmişte yazılmış olmasına rağmen, romanın temaları günümüz dünyasında da büyük bir alaka görüyor. Siber güvenlik, kişisel verilerin korunması, sosyal medya manipülasyonu gibi konular, romanın ele aldığı temalarla doğrudan bağlantılıdır. Sonuç olarak, 1984 romanı, yayınevlerine önemli bir simgesel sermaye kazandıran ve edebiyat dünyasında çığır açan bir eserdir. Romanın önemi, sadece edebi değeriyle değil, aynı zamanda toplumsal, siyasal ve felsefi etkileriyle de açıklanabilir.

Çeviri sosyolojisi açısından çeviri sadece dilbilimsel veya kültürel bir aktarım süreci değildir, aynı zamanda toplumsal hayatın ve güç dinamiklerinin de bir yansımasıdır. Çeviri sürecinde güç ilişkileri, ideoloji, kültürel özellikler, ekonomik faktörler ve toplumsal talepler de önemli rol oynar. Yeniden çeviri olgusu, her yeniden çevirinin öncekileri geride bıraktığı ve iyileştirdiği doğrusal bir ilerleme fikri değil, daha ziyade statükoyu koruma ve bundan yararlanma fikridir. Bu durum özellikle 1950 sonrası çeviriler için geçerlidir (Gürçağlar, 2008: 527). Yeniden çevirinin arkasında ticari nedenler de olabilir. Yayınevinin, halkın kitaba olan talebinden net olarak kâr payına düşeni alması ve satışını garanti etmesi gerekir (Gürçağlar, 2008: 554).

Okurun, pazarın talebi bir diğer belirleyici faktördür. Ticari olarak başarılı olduğu kanıtlanmış veya özel bir okur kitlesine sahip olan kitaplar, kitabın popülaritesinden yararlanmak isteyen birden fazla yayıncıyı çekebilir. Farklı yayıncıların farklı pazarlama stratejileri, hedef kitleleri veya dağıtım ağları olabilir. Aynı kitabı yayınlamak pazarın farklı kesimlerine hitap edebilir ve başarı şanslarını en üst düzeye çıkarabilirler. Ayrıca, klasikleşmiş bir eseri yayınlayan bir yayınevi, bu eserin ismini kullanarak diğer yayınlarını da pazarlayabilir. Bu durum, yeni yayınların daha kolay tanıtılmasını ve satılmasını sağlar.

Çevirinin yenilenmesi telif ve dağıtım hakları nedeniyle olabilir. Orijinal olarak bir dilde veya ülkede yayınlanan bir kitap, daha geniş bir kitleye ulaşmak için diğer bölgelerdeki farklı yayıncılar tarafından alınabilir ve çevirisi yaptırılarak dağıtımına çıkarılabilir. Venuti'ye göre kâr güdüsüyle hareket

eden yayıncılar, kamu malı olan yabancı kanonik metinleri yeniden çevirmeyi tercih edebilirler. Bu metinler, çeviri haklarının satın alınmasını gerektirmediği için yayınlanmaları daha ucuzdur. Ticari ideoloji, seçilen yabancı metnin piyasa talebine sahip olmasını ve satışları artırmak için çeviri stratejisinin okunabilirliği artırmasını gerektirir. Bazı durumlarda, yayıncılar yeni bir çeviri sipariş etmek yerine, mevcut başarılı bir çeviriyi yeniden basmayı, hatta mevcut pazar tercihleriyle uyumlu olacak şekilde revize etmeyi tercih edebilirler (Venuti, 2004: 31).

Bourdieu'nün bakış açısı, yayıncılık alanındaki sosyal ve ekonomik dinamikleri anlamada önemli bir çerçeve sunar. Bir kitabın farklı yayıncılar tarafından tekrar tekrar yayınlanması, kültürel sermaye, piyasa güçleri ve sembolik güç arasındaki karmaşık etkileşimleri yansıtır. Bourdieu (2016), "piyasa kavramını işin içine sokmakla, herhangi bir yetkinliğin ancak ve ancak bu yetkinliğe ilişkin işler hâlde bir piyasa varsa herhangi bir değer ifade edebileceği şeklindeki basit gerçeğin altını çizmiş oluyoruz" (s. 152) diyerek sermayenin yalnızca bir piyasa bağlamında işlevsel hâle gelebileceğini vurgular. Yayıncılar, çeviri süreçlerinde de bu piyasa dinamiklerini göz önünde bulundurur. Örneğin, özellikle karmaşık dilbilimsel veya kültürel öğeler içeren eserlerde, hedef kitlenin beklentilerine daha uygun çeviriler sunmak için farklı çevirmenlerle çalışabilirler. Aynı şekilde, telif hakları süresi dolmuş klasik eserlerin yeniden çevirileri, hem kültürel hem de ekonomik getiriler sağlayan bir strateji olarak öne çıkar (Okyayuz, 2016: 203). Farklı çeviriler, yalnızca metni hedef pazara uyarlamak amacıyla değil, aynı zamanda kültürel sermayeyi artırmak veya bir kitabın mevcut çeviri haklarını güvence altına almak için de tercih edilebilir. Bu bağlamda, çevirilerin farklılık göstermesi yalnızca sözcük seçimi ve dil kullanımı gibi unsurlarla sınırlı değildir; aynı zamanda çevirilere yüklenen kültürel, ekonomik ve sembolik anlamlarla doğrudan ilişkilidir. Yayıncıların ve editörlerin bu farklılıkları değerlendirme biçimleri, Bourdieu'nün sermaye türleriyle ilişkilendirildiğinde, çeviri süreçlerinin yalnızca dilsel bir faaliyet değil, aynı zamanda kültürel ve ekonomik bir yatırım olduğunu ortaya koyar.

4. Sonuç

Çeviri ve yeniden çeviri süreçleri, yalnızca metnin farklı dillere aktarılmasını değil, aynı zamanda hedef kitlenin beklentilerine uygun bir şekilde yeniden şekillendirilmesini de içerir. Yayıncılar, bu süreçte ekonomik kaygılar, ideolojik tercihler ve pazar dinamikleri gibi faktörleri dikkate alarak, eserlerin yeni bağlamlarda anlam bulmasını sağlar. Bourdieu'nün sermaye kavramı ışığında, klasik eserlerin çeviri ve yeniden çevirileri, yalnızca okura erişim sağlamak için değil, aynı zamanda yayınevlerinin kültürel itibarlarını güçlendirmek ve piyasa koşullarında avantaj elde etmek amacıyla da gerçekleştirilir.

Bu çalışmada Bourdieu'nün çeviri sosyolojisi perspektifinde, George Orwell'in *1984* adlı eserinin yeniden çevirileri, yayınevlerinin kültürel sermayesi, çeviri alanındaki güç dinamikleri, hedef kitle beklentilerinin etkisi, kültürel uyum süreci ve simgesel anlam birikimi açısından analiz edilmiştir.

1984'ün telif haklarının sona ermesinin ardından oldukça fazla sayıda yeniden çevirisinin olması çeviri haklarına sahip olmak isteyen yayıncılara ve kitabın simgesel sermayesine bağlıdır. Kültürel sermaye de kitap seçiminde ve çevirmen seçiminde önemli bir faktördür. Yayınevleri, prestijli yazarların eserlerinin çevirilerini yeniden yaptırarak kültürel sermaye transferini hedefleyebilirler. Tanınmış bir yazarın kitaplarının yayınlanması, yayınevine prestij sağlayabilir ve kitabın satışını artırabilir. 1984, yazarın tanınırlığı, içeriği ve çok satan, okunan, bilinen bir eser olmasından ötürü kültürel ve simgesel sermayeye sahiptir.

Kaynak eserin hâlihazırda çevrilmiş erek eserleri incelenmeden sadece yeni bir çevirmene yeniden çevirileri yaptırılarak ekonomik olarak telif haklarından muaf olup yayınlanarak piyasaya sürülmesi ve yeni bir cümlesi olmadan simgesel sermaye olarak değerlendirilebilecek bir habitusa sahip olmadan bir çevirmenin eseri yeniden çevirmesi de belki intihal olgusu ve ekonomik sermaye üzerinden araştırılabilir. Yeniden çevirilerin ekonomik kaygılarla yapılması, çeviri etiği ve özgünlük kavramlarını tartışmaya açmaktadır. Bu tür çeviriler, literatüre özgün bir katkı sağlamaktan çok, yalnızca ekonomik sermaye artırmaya yönelik bir strateji olarak görülebilir. Bu bağlamda, çeviri sürecinin, hem eserin kültürel ve simgesel sermayesine saygı duyularak hem de etik standartlara uygun bir biçimde yürütülmesi gerektiği tartışmasıdır.

1984 romanının çevirisi ile ilgili çalışmalar arasında yeniden çevirilerinin Pierre Bourdieu'nün sosyolojik çözümlemesi açısından incelenmesi üzerine hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma bu eserin yeniden çevirilerinde çevirmenin habitusu veya yayınevinin habitusu incelemesi üzerine genişletilebilir.

Birden çok yeniden çevirinin belirli nedenlerinin kitaba, hedef kitleye, yayınlama stratejilerine ve diğer bağlamsal faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebileceğini belirtmek önemlidir. Farklı çevirmenleri görevlendirme kararı, nihayetinde yayıncıların ve çevirmenlerin dilbilimsel, kültürel ve ticari hususları dikkate alan yargılarına bağlıdır. Arslan'ın da belirttiği üzere yayınevleri tarafından gerçekleştirilen yeniden çeviri faaliyetleri sadece maddi gerekçelere bağlanmamalıdır (Arslan, 2023: 76). Bir yayınevinin ekonomik sermayesi kadar kültürel sermayesi de önemlidir. 1984 gibi simgesel sermayeye sahip olan bir eserin yeniden çevirtilerek bir başka yayınevi tarafından yayınlanması hiç kuşkusuz o yayınevine simgesel sermaye kazandırmıştır.

Kaynakça

Arı, S. (2004). *Çeviri Sosyolojisi*. Aylak Adam Yayınları.

Arslan, S. (2023). Yeniden çeviri eyleminin doğası ve bu eyleme zemin hazırlayan etkenler üzerine bir değerlendirme, *TOBİDER International Journal of Social Sciences*, 7(1), 62-80.

- Bachmann-Medick, D. (2017). “Kültürel bir uygulama ve inceleme kategorisi olarak çeviri ‘Çevirisel Dönemecin’ farklı yönleri” (Çev., N. Demiryay), *Çeviribilimin Paradigmaları: Çeviri Seçkisi Doris Bachmann-Medick Özel Sayısı*, (Polat, N. T., Ed.) Hiperyayın, 2021, 17-33.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). *Translation, history, and culture*. London: Pinter.
- Berman, A. (1990). La retraduction comme espace de la traduction. *Palimpsestes*, 4, 1-7.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. 241-258.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. Cambridge, Polity Press.
- Bourdieu, P. (2016). *Sosyoloji Meseleleri*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Chesterman, A. (2017). *Reflections on Translation Theory: Selected papers 1993-2014*. John Benjamins Publishing Company.
- Flynn, P. ve Gambier, Y. (2011). Methodology in Translation Studies. *The Handbook of Translation Studies*, 2, (Gambier, Y. ve Doorslaer, L. Ed.) 88–96. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Hanna, S. (2016) *Bourdieu in Translation Studies: The Socio-cultural Dynamics of Shakespeare Translation in Egypt*. London & New York: Routledge.
- Inghilleri, M. (2005). Bourdieu and the sociology of translation and interpreting. *The Translator Studies in Intercultural Communication*. 11(2), 125-145.
- Gürçağlar, T. Ş. (2008). The Politics and Poetics of Translation in Turkey, 1923-1960, Rodopi Publishing.
- Frank, A. (1947). *Anne Frank: The Diary of a Young Girl*.
- Lefevere, A. (1985). Why waste our time on rewrites? The trouble with interpretation and the role of rewriting on alternative paradigm. *The manipulation of literature*. (Hermans, T. Ed) London, 215-243.
- Okyayuz, A. (2016). Yeniden çeviriler: Farklılaşan yorumlar ve sunumlar. *Frankofoni*, (29),189 - 206.
- Orwell, G. (1958). *1984*. (Çev., V. Turan ve S.Tonguç). Işık Kitapları Yayınevi.
- Orwell, G. (1974). *1984*. (Çev., B. Tanç). Kelebek Yayınları.
- Orwell, G. (1983). *1984*. (Çev., A. İlkin). Kelebek Yayınları.
- Orwell, G. (1985). *1984*. (Çev., H. Derin). Can Yayınları.
- Orwell, G. (2003). *1984*. (Çev., E. Acar). Can Yayınları.
- Orwell, G. (2010). *1984*. (Çev., C. Üster). Can Yayınları.
- Prunc, E. (2008). Çeviri kültürlerinin oluşumu üzerine. (Çev., A. Karakaya). *Çeviribilim Paradigmaları: Çeviri Seçkisi*. (F.Yücel, Ed.) Çanakkale Kitaplığı, 177-199.
- Puzo, Mario. (2020) *Aile*. (Çev, S. Kayahan). E Yayınları.
- Salinger, J. D. (1981). *Gönülçelen*. (Çev., A. Benk). Can Yayınları.

- Salinger, J. D. (1997). *Çavdar Tarlasında Çocuklar*. (Çev., C. Yerli). Yapı Kredi Yayınları.
- Susam-Sarajeva, Ş. (2003). Multiple-entry visa to travelling theory: Retranslations of literary and cultural theories. *Target*. 15(1), 1- 36.
- Venuti, L. (2004). Retranslations: The creation of value. *Translation and culture*. Cranbury: Associated University Press. 25-39.
- Wolf, M. (1999). Çeviride “sosyal anlam” üzerine Pierre Bourdieu’nün kültür sosyolojisi üzerinden çeviri sosyolojisi çıkarımları. (Çev., S. Arı). *Çeviribilimin Paradigmaları V: Çeviri Seçkisi*. (F. Yücel ve İ. İşcen Ed.) Hiperyayın, 143-156.
- 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Madde 26. <<https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332373/telif-hakki-kac-yil-sureyle-korunur.html>>